

FÖRTROENDE FÖR SAMHÄLLETS OCH PANDEMINS AKTÖRER

ELISABETH FALK OCH ULRIKA ANDERSSON

Sammanfattning

Svenskarna är internationellt kända för att i stor utsträckning lita både på sina medmänniskor och på samhällets institutioner. Men hur står sig förtroendet för våra myndigheter, samhällsaktörer och den enskilda medborgaren under en pandemi? I det här kapitlet ger siffror från den senaste SOM-undersökningen indikatorer på att förtroendet för institutioner och grupper står sig bra men att det fortfarande är (parti-)politiserat, även om pandemin inte verkar ha bidragit till ökad politisering av förtroendet. När det gäller förtroende för information om coronaviruset från en rad aktörer hamnar Folkhälsomyndigheten och forskare i topp, medan information från politiker och journalister har betydligt lägre förtroende bland Sveriges befolkning. I frågan om hur pandemin har hanterats av olika grupper hamnar Folkhälsomyndigheten återigen i topp, medan förtroendet för hur den enskilde medborgaren hanterar pandemin sticker ut, där andelen med litet förtroende är större än andelen med stort förtroende.

Sverige brukar ofta beskrivas som ett höglitarland. Invånarna har i allmänhet stark tillit både till varandra och till centrala samhällsinstitutioner, då ofta benämnt förtroende (Holmberg & Rothstein, 2020; Ortiz-Ospina & Roser, 2020; Eurobarometer, 2018). Tillit och förtroende har av forskningen lyfts fram som viktiga smörjmedel för ett välfungerande samhälle då det underlättar alla former av utbyte och samarbete mellan människor. Stor tilltro till andra människors pålitlighet och till att samhällets institutioner går att räkna med, friar upp stora resurser för individer, organisationer och samhällen (Uslaner, 2018, 2002; van der Meer & Zmerli, 2017). Dessa resurser kan då användas för att odla ökad trygghet och utveckling istället för att bygga befästningar mot andra människor, samhällen och länder (Newton m.fl., 2018; Putnam, 2000). Förtroende är viktigt i många olika sammanhang, inte minst i samband med en pandemi. För att vi ska vilja följa nya rekommendationer och riktlinjer, behöver vi bland annat ha förtroende för myndigheter och andra nyckelaktörer (Bargain & Aminjonov, 2020).

I början av fältperioden av 2020 års SOM-undersökning hade Sverige och världen levt med coronapandemin (covid-19) i ungefär ett halvår. Så, vad händer egentligen med förtroendet under en kris som den vi befinner oss i? Har coronapandemin

bidragit till att öka eller minska vårt förtroende för olika samhällsaktörer? Och går det att finna skillnader i olika gruppers förtroendebedömningar? Dessa frågor står i fokus för det här kapitlet. Frågorna är inte minst aktuella mot bakgrund av de underliggande förändringar som kunnat skönjas i samhällsförtroendet under senare år med en successivt ökad partipolitiserings i förtroendet för olika samhällsaktörer och institutioner som vuxit fram bakom det stabilt höga genomsnittliga institutionsförtroendet i Sverige (Andersson & Oskarsson, 2020a). En krissituation likt pandemin kan potentiellt tänkas stärka denna politisering. Men den kan förstås också bidra till att rasera murar mellan olika grupper i samhället.

Det här kapitlet kommer redogöra för hur allmänhetens förtroende för olika samhällsinstitutioner ser ut och eventuellt har förändrats under coronapandemin. Utöver det kommer kapitlet även att fokusera på förtroendet för hur olika aktörer har hanterat pandemin samt förtroendet för den information om coronaviruset som olika aktörer förmedlar.

Allmänhetens förtroende för samhällsaktörer under stora kriser

Stödet för politiska institutioner har ofta en benägenhet att öka i samband med stora kriser eller andra omvälvande händelser. Fenomenet har beskrivits som ”rally ’round the flag”-effekter eftersom det tenderar att öka stödet för aktörer eller institutioner som förknippas med nationen (Dinesen & Jaeger, 2013; Hetherington & Nelsson, 2003; jfr Mueller, 1973). Exempel från USA är bland annat terrorattentatet den 11 september 2001. Nationell samling, eller nationell tillhörighet, blir centralt i sådana fall, givet att politiker och andra aktörer har folket med sig. Upplevs politiska eller andra institutioner verka mot den enskilde medborgaren, kan situationen snarare bli den omvända.

När det gäller coronapandemin kommer hotet utifrån och det drabbar alla länder och alla delar inom de enskilda länderna. Ur svenskt perspektiv är det givet att pandemin inte på något sätt är orsakad av den svenska regeringen, riksdagen, centrala myndigheter eller andra samhällsaktörer. Makthavare och myndighetspersoner har snarare efter bästa förmåga givet omständigheterna försökt agera för att hindra, eller åtminstone lindra smittspridningen. Företag och privatpersoner som drabbats särskilt hårt har erbjudits vissa möjligheter till utökat ekonomiskt stöd, och svensk sjukvård gör allt för att ta hand om alla som blivit svårt sjuka i covid-19 – sannolikt till ett högt pris för delar av personalen – samtidigt som stora delar av den ordinarie verksamheten fortsätter bedrivas. Den relativa samstämmigheten och borgfreden som dominerade svensk politik våren 2020 kan ha bidragit till allmänhetens förtroende för enskilda samhällsaktörer.

Även om kritik – stundtals skarp sådan – framförts mot de svenska restriktionerna och enskilda myndigheters agerande, att åtgärderna inte är tillräckligt strikta, att Sverige till exempel inte har gått ner i total lock down som flera andra

länder i Europa (se t.ex. Dagens Nyheter, 2020-04-24; Vetenskapsforum covid-19, 2020/2021; USA Today, 2020-07-21), är den svenska allmänhetens kritik inte lika hård (Esaiasson m.fl., 2020; jfr Bol m.fl., 2020). Senvåren 2020 ansåg sex av tio svenskar att restriktionerna var lagom (Andersson & Carlander, 2020). Samtidigt finns en enighet i uppfattningen att fler liv hade kunnat räddas om Sverige hade agerat snabbare (Andersson & Martinsson, 2021).

Så vad är det då som ligger bakom att vi hyser stort förtroende för vissa aktörer och litet för andra, utöver det som beskrivits ovan? Bland de komponenter som brukar lyftas fram som särskilt viktiga för våra förtroendebedömningar är hur vi uppfattar aktörens, eller myndighetens, kompetens, det vill säga dess förmåga att sköta sitt arbete på ett korrekt och professionellt sätt, att kunskapen om det egna fältet är stort och att det finns god förmåga att lösa hastigt uppkomna problem, små såväl som stora. Därtill är institutionens grad av opartiskhet (eller integritet) viktigt, vilket bland annat innebär att vi kan lita på att alla behandlas på samma sätt. Om vi blir sjukskrivna på grund av akut stressreaktion ska vi kunna vara säkra på att ansvarig myndighet hanterar och bedömer vår ansökan om sjukpenning på samma sätt, oavsett om vi bor i Årjäng eller i Svalöv. Även vår känsla av institutionens öppenhet i sitt arbete spelar roll för förtroendebedömningen, exempelvis i form av kommunikation mellan medarbetare och allmänhet (Chrysochoidis, Strada & Krystallis, 2009). Om vi har egen erfarenhet av institutionens sätt att arbeta är det också en viktig aspekt, precis som hur viktigt den är för oss i vardagen och, inte minst, vilken ställning institutionen har i den allmänna opinionen.

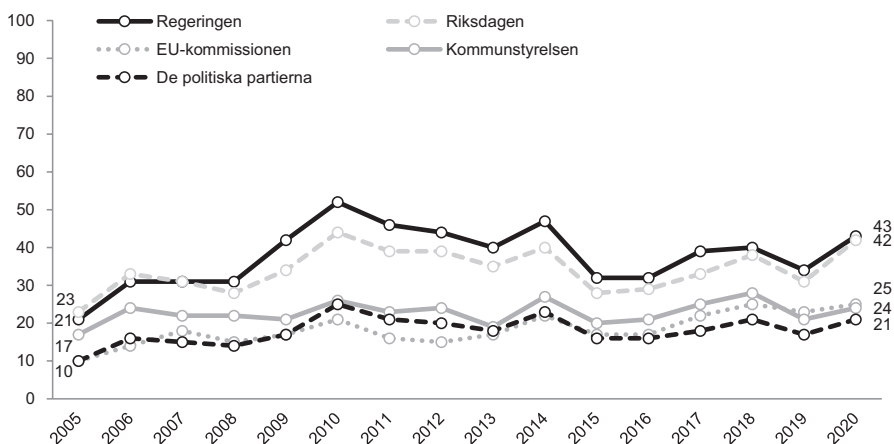
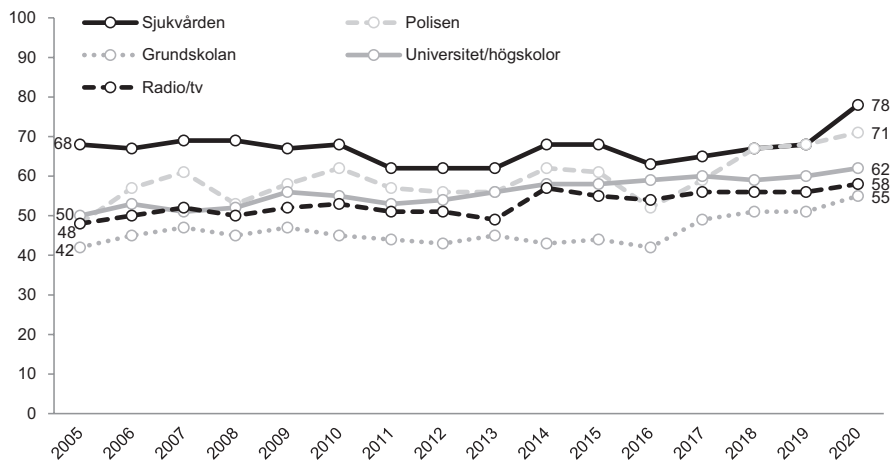
Förtroende för samhällets aktörer

Inledningsvis redovisas resultaten över förtroende för det sätt på vilket en rad institutioner och grupper sköter sitt arbete – en fråga som ställs årligen i SOM-undersökningen. Hösten 2020, då pandemin pågått ett drygt halvår, syns en genomgående positiv trend i förtroendet för många samhällsinstitutioner (se figur 1a–b). Den största förändringen står sjukvården för, där andelen med mycket eller ganska stort förtroende ökat från 68 till 78 procent mellan 2019 och 2020. Trots en hårt pressad sjukvård, eller kanske just därför, har förtroendet stärkts under pandemin. Sjukvården har fortsatt leverera trots ett kritiskt läge.

Exempel på andra institutioner som präglats av fortsatt stabila förtroendenivåer är radio/tv, universitet/högskolor och de politiska partierna. Nivåerna ligger visserligen olika för de enskilda aktörerna, men som helhet betraktat råder en stabil situation.

Uppgången i förtroendet för de politiska partierna är en trend som gäller mer generellt för de politiska institutionerna. Allra tydligast är uppgången i förtroendet för riksdagen och regeringen. Här brukar det vanligtvis gå att se så kallade valårseffekter, där förtroendet för politiska institutioner ökar tydligt under de år då allmänna val hålls. Men även under pandemiåret 2020 framträder en liknande tendens.

Figur 1a–b Andel stort förtroende för olika samhällsinstitutioner i Sverige, 2005–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svartalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende' samt 'Mycket litet förtroende'. Figuren visar andelen mycket/ganska stort förtroende. Minst antal svarande 2020 var 422 (kommunstyrelserna).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2005–2020.

Det bör påpekas att huvuddelen av svaren i SOM-undersökningen 2020 samlades in före den andra vågen på allvar bröt ut i Sverige, vilket kan ha betydelse för resultatet. En jämförelse mellan de svar som kom in före andra vågen under september och oktober månad och de svar som kom in under november och december visar dock huvudsakligen inga större skillnader i förtroendebedömningarna.

I tabell 1 jämförs förtroendet i olika samhällsgrupper för två institutioner som dels är väldigt centrala aktörer i en pandemi och vars förtroende har ökat stort mellan 2019 och 2020 – sjukvården och regeringen. Förtroendet för sjukvården ligger på en högre nivå 2020 i stort sett alla samhällsgrupper, oavsett kön, ålder och partisynpaty, jämfört med 2019. Här har pandemin snarast haft en utjämnande effekt, där spridningen i olika gruppers förtroendebedömningar har minskat. Sett till partisynpaty kunde liknande mönster ses i den specialinsatta SOM-undersökningen med fokus på coronapandemin som genomfördes i början av pandemin (Andersson & Oscarsson, 2020b). Även vid höstens mätning är sympatisörer till Sverigedemokraterna det parti som har lägst andel med stort förtroende för sjukvården, även om den absoluta ökningen är den näst största (efter Moderaterna). Det parti vars sympatisörer har störst andel med stort förtroende för sjukvården är Centerpartiet, vilket även var fallet 2019. Vid närmare titt på subjektiv vänster-högerplacering går det även där att skönja en utjämnande effekt mellan grupperna, där grupperna varken till vänster eller höger samt klart/något till höger har haft en något större absolut ökning jämfört med gruppen klart/något till vänster.

Förtroendet för regeringen har även den ökat i samtliga grupper förutom bland sympatisörer till Kristdemokraterna, där andelen som har stort förtroende har minskat med 3 procentenheter, men dessa resultat bör tolkas med viss försiktighet på grund av litet svarsunderlag. Män har lägre förtroende för regeringen än kvinnor även år 2020, även om könsskillnaden ligger på ungefär samma nivå som 2019. Mellan de fyra åldersgrupperna syns i princip ingen skillnad vad gäller andel stort förtroende för regeringen. När det gäller utbildningsnivå är det ungefär hälften av de svarande med hög utbildning som har stort förtroende för regeringen, medan motsvarande siffra bland personer med låg eller medel utbildningsnivå är 36 procent. Personer boende i storstad, stad eller större tätort har större förtroende för regeringen än personer boende i mindre tätort eller på landsbygd.

En noterbar skillnad i förtroende för regeringen är den stora skillnad som återfinns mellan personer som placerar sig till vänster respektive höger på vänster-högerskalan. Bland personer som placerar sig till vänster är andelen med stort förtroende för regeringen år 2020 nästan tre gånger så stor som bland personer till höger. Från 2019 har förtroendet ökat för alla tre grupper men mest i gruppen som står till vänster.

Sett till förtroende bland olika partiers sympatisörer syns framför allt att det är de partier som ingår i januariöverenskommelsen som har störst andel sympatisörer med stort förtroende för regeringen, med undantag för Liberalerna (observera lågt antal svars personer). Mellan 2019 och 2020 är det Socialdemokraterna, följt av Vänsterpartiet, som har haft störst absolut ökning i andel stort förtroende för regeringen.

Tabell 1 Andel stort förtroende för sjukvården och regeringen i olika samhällsgrupper, 2019–2020 (procent)

	Sjukvården			Regeringen		
	2019	2020	Diff.	2019	2020	Diff.
Kön						
Kvinnor	68	79	+11	36	46	+10
Män	67	78	+11	31	39	+8
Ålder						
16–29 år	63	78	+15	32	43	+11
30–49 år	65	74	+9	36	43	+7
50–64 år	67	79	+12	33	43	+10
65–85 år	72	81	+9	33	42	+9
Utbildningsnivå						
Låg	69	79	+10	26	36	+10
Medel	64	76	+12	26	36	+10
Hög	71	80	+9	44	52	+8
Bostadsort						
Ren landsbygd	65	80	+15	24	35	+11
Mindre tätort	66	78	+12	29	36	+7
Stad eller större tätort	69	79	+10	36	45	+9
Stockholm, Göteborg, Malmö	67	76	+9	39	47	+8
Vänster/höger						
Klart/något till vänster	73	82	+9	54	65	+11
Varken vänster eller höger	64	76	+12	29	38	+9
Klart/något till höger	65	77	+12	21	26	+5
Partisympati						
Vänsterpartiet	73	77	+4	43	53	+10
Socialdemokraterna	72	83	+11	57	69	+12
Miljöpartiet	73	74	+1	54	62	+8
Centerpartiet	79	84	+5	47	56	+9
Liberalerna	68	79	+11	(42)	(49)	+7
Kristdemokraterna	72	73	+1	(24)	(21)	-3
Moderaterna	67	83	+16	20	25	+5
Sverigedemokraterna	56	70	+14	(5)	(8)	+3

Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för det sätt på vilket följande institutioner och grupper sköter sitt arbete?'. Svarsalternativen är 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Ganska litet förtroende' samt 'Mycket litet förtroende'. Tabellen visar andel mycket/ganska stort förtroende. Låg utb. = Ej fullgjord grundskola (eller motsv. obligatorisk skola) alt. grundskola (eller motsv. obligatorisk skola). Medel utb. = Studier vid gymnasium, folkhögskola (eller motsv.), examen från gymnasium, folkhögskola (eller motsv.) alt. eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet alt. studier vid högskola/universitet. Högt utb. = Examen från högskola/universitet alt. studier vid/examen från forskarutbildning. Variabeln "vänster/höger" bygger på frågan som lyder 'Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster–högerskala'.

Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?' med svarsalternativen 'Klart till vänster', 'Något till vänster', 'Varken till vänster eller till höger', 'Något till höger' och 'Klart till höger'. I tabellen har de två första respektive de två sista svarsalternativen slagits samman. Övriga variabelers svarskategorier framgår av tabellen. Resultat inom parentes = under 90 svarspersoner. Dessa resultat bör tolkas med försiktighet.

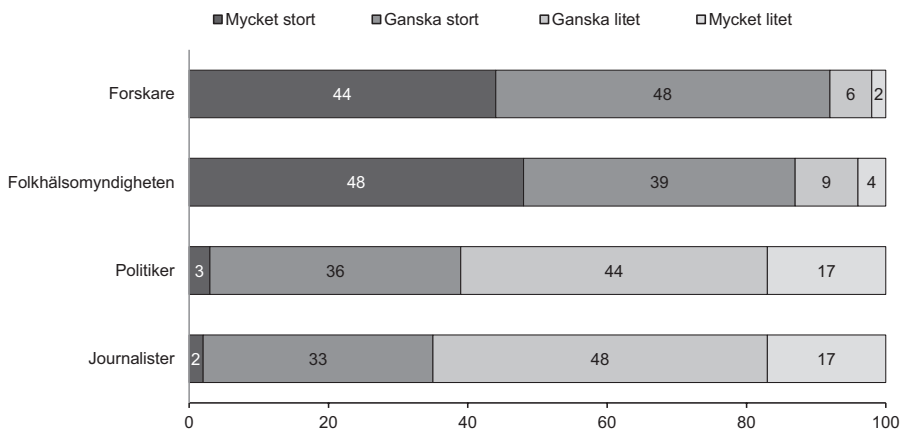
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019–2020.

Förtroendet för olika aktörers information om och hantering av pandemin

Utöver att respondenten tillfrågas om dennes förtroende för en rad institutioner och grupper, ställdes svarspersonerna i 2020 års undersökning även inför frågan om hur stort förtroende de har för ett antal aktörer när det gäller aktörernas *information* om coronaviruset. Här syns en tydlig skiljelinje mellan å ena sidan forskare/ Folkhälsomyndigheten och å andra sidan politiker/journalister (figur 2).

Ungefär nio av tio har stort förtroende för den information om coronaviruset som kommer från forskare och Folkhälsomyndigheten. Och för Folkhälsomyndigheten är det nästan varannan person som säger sig ha *mycket stort* förtroende för det myndigheten kommunicerar om viruset. Återigen, majoriteten av svaren från höstens undersökning kom in under september och första halvan av oktober – med andra ord före den andra vågen.

Figur 2 Förtroende för olika aktörers information om coronaviruset, 2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för följande aktörer när det gäller information om coronaviruset?'. Svarsalternativen lyder 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Ganska litet förtroende' och 'Mycket litet förtroende'. Minst antal svarande är 1 797.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Till skillnad från forskare och Folkhälsomyndigheten är förtroendet för informationen som kommer från politiker och journalister betydligt lägre, inte minst sett till andelen med mycket stort förtroende, som här handlar om några få procentenheter. Nästan en femtedel av de svarande uppger att de har mycket litet förtroende när det gäller information om coronaviruset som kommer från politiker eller journalister. Slår man ihop det med andelen som har ganska litet förtroende är det en majoritet av den svenska befolkningen, drygt 60 procent, som har ganska eller mycket litet förtroende för den information som kommer från politiker respektive journalister.

Även här syns tydliga skillnader framför allt beroende på vänster-högerpositionering och nöjdhet med demokratin (tabell 2). Undantaget är forskare, där bedömningen är väldigt likartad i alla grupper. Förtroendet för Folkhälsomyndighetens, politikernas och journalisters information om coronaviruset skiljer sig däremot tydligt åt mellan grupperna mycket nöjd och inte särskilt/inte alls nöjd med demokratin i Sverige. Bland personer som inte är nöjda med demokratin är förtroendet för information om coronaviruset från Folkhälsomyndigheten ungefär 20 procentenheter lägre jämfört med de som är nöjda med demokratin i Sverige.

Vad gäller förtroende för information som kommer från politiker är skillnaden ännu större mellan de som är nöjda respektive missnöjda med demokratin i Sverige. Bland de som är missnöjda med demokratin har enbart en femtedel förtroende för information som kommer från politiker. Motsvarande siffra bland de som är ganska respektive mycket nöjda med demokratin är 45 respektive 68 procent. Sett till vänster-högerpositionering är det drygt en tredjedel av de som står till höger eller varken till höger eller vänster som har förtroende för information som kommer från politiker. Bland personer som står till vänster är det drygt hälften som uppger att de har stort förtroende för politikernas information om coronaviruset.

Tittar man på förtroendet för information från journalister svarar drygt en femtedel av personer som inte är nöjda med demokratin i Sverige att de har förtroende för informationen från aktören. Motsvarande siffra bland personer som är nöjda med demokratin är i genomsnitt det dubbla (drygt 45 procent). Andelen som har förtroende för information från journalister skiljer sig mindre åt mellan personer som står till vänster respektive höger jämfört med hur det såg ut för politikernas information. Knappt en tredjedel av de som står till höger eller varken till vänster eller höger uppger att de har förtroende för informationen om coronaviruset som kommer från journalister, medan motsvarande siffra bland de som står till vänster är 45 procent.

Andelen som har stort förtroende för olika aktörers information om coronaviruset verkar inte skilja sig åt mellan olika åldersgrupper. Ett genomgående mönster är att en större andel av kvinnorna jämfört med männen har stort förtroende för aktörerna som återges i tabell 2, förutom för forskare där ingen större könsskillnad går att utläsa. Personer boende i storstad, stad eller större tätort har större förtroende för politikernas och journalisters information om coronaviruset än personer boende i mindre tätort eller på landsbygd men för de andra två aktörerna syns ingen större skillnad vad gäller respondentens bostadsort.

Tabell 2 Förtroende för olika aktörers information om coronaviruset, 2020 (procent)

	Forskare	Folkhälso- myndigheten	Politiker	Journalister
Kön				
Kvinna	93	90	43	37
Man	91	84	36	33
Ålder				
16–29 år	93	86	40	31
30–49 år	92	85	41	38
50–64 år	94	89	39	36
65–85 år	92	89	38	34
Bostadsort				
Ren landsbygd	94	86	35	33
Mindre tätort	91	86	33	27
Stad eller större tätort	92	88	41	35
Stockholm, Göteborg, Malmö	93	88	44	45
Nöjd med demokratin				
Mycket nöjd	96	96	68	52
Ganska nöjd	95	93	45	39
Inte särskilt/inte alls nöjd	86	75	19	23
Vänster/höger				
Klart/något till vänster	95	94	53	45
Varken vänster eller höger	87	82	34	31
Klart/något till höger	93	86	32	29

Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för följande aktörer när det gäller information om coronaviruset?'. Svartalternativen lyder 'Mycket stort förtroende', 'Ganska stort förtroende', 'Ganska litet förtroende' och 'Mycket litet förtroende'. Tabellen visar andel mycket/ganska stort förtroende. Frågan om nöjdhet med demokratin lyder 'Allmänt sett, hur nöjd är du med det sätt på vilket demokratin fungerar i Sverige?' med svartalternativen 'Mycket nöjd', 'Ganska nöjd', 'Inte särskilt nöjd' och 'Inte alls nöjd'. För övriga variablers fråge- och svartalternativ, se tabell 1. Minsta antal svarande är 253 (boende på ren landsbygd).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Förtroendet för olika aktörers hantering av coronapandemin

Slutligen fick respondenten möjlighet att besvara hur dennes förtroende är för olika aktörers *hantering* av coronapandemin, från den enskilda medborgaren, nyhetsmedier och myndigheter, till kommun, region, staten och EU. Även här utmärker sig Folkhälsomyndigheten (tabell 3). Det är drygt sju av tio som har stort förtroende för hur myndigheten hanterar pandemin. Vid tolkning av resultaten är det återigen viktigt att betona att en stor andel av svaren inkom innan andra vägen.

Ungefär hälften har också stort förtroende för hur regionerna och staten har hanterat pandemin. Sedan finns ett kluster bestående av kommuner, nyhetsmedier och näringslivet, där ungefär var tredje person har stort förtroende. De två aktörer med lägst förtroende är EU och den enskilde medborgaren.

Tabell 3 Förtroende för olika aktörers hantering av coronapandemin, 2020 (procent)

	Stort förtroende	Varken stort/litet	Litet förtroende	Vet ej	Summa procent	Förtroendebalans
Folkhälsomyndigheten	71	17	9	3	100	+62
Regionen	54	29	12	5	100	+42
Staten	49	30	15	6	100	+34
Kommunen	38	39	17	6	100	+21
Nyhetsmedier	38	36	21	5	100	+17
Näringslivet	32	42	17	9	100	+15
EU	25	41	21	13	100	+4
Den enskilde medborgaren	23	42	32	3	100	-9

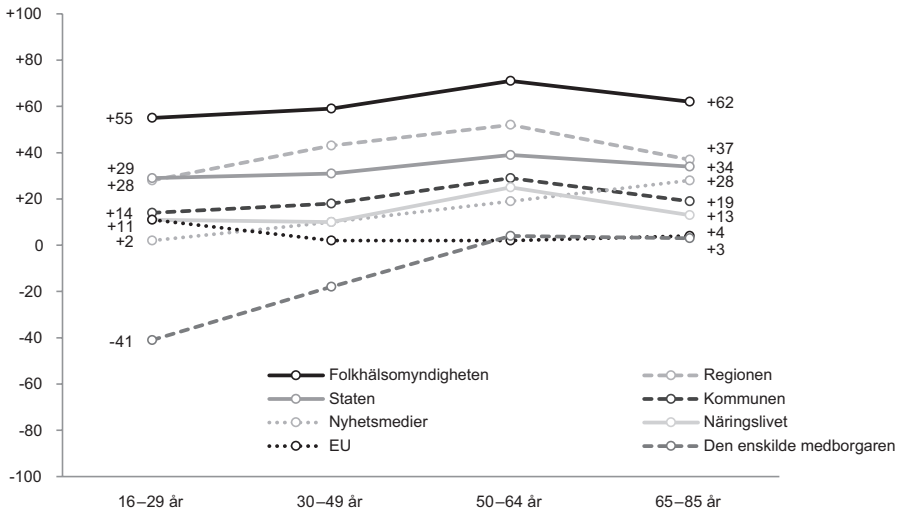
Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för följande aktörers hantering av coronapandemin?'. Svarsalternativen lyder 'Mycket stort förtroende', 'Stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Litet förtroende', 'Mycket litet förtroende' och 'Vet ej'. Antal svarande varierar mellan 3 534–3 569.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Den enskilde medborgaren är den enda aktör där andelen med litet förtroende är större än andelen med stort förtroende: 32 procent har litet förtroende, 23 procent stort förtroende, vilket ger en förtroendebalans om -9. Här finns en kanske något oväntad skillnad mellan yngre och äldre. För övriga aktörer finns i huvudsak inga större skillnader mellan kvinnor och män eller mellan olika åldersgrupper, utom just förtroendet för hur *medborgaren* hanterar pandemin (figur 3). Bland äldre över 65 år är andelen med stort förtroende ungefär lika stor som andelen med

litet förtroende (+3). Men bland yngre under 30 finns en klar övervikt för andelen med litet förtroende, så pass att förtroendebalansen hamnar på -41. Vad det beror på kan man nog mest bara spekulera i. Möjligen kanske man tittar på den krets man har runt omkring sig och gör bedömningen efter det, eller så tänker man att andra grupper i samhället generellt är dåliga på att till exempel följa restriktioner.

Figur 3 Förtroende för olika aktörers hantering av coronapandemin efter ålder, 2020 (förtroendebalans)

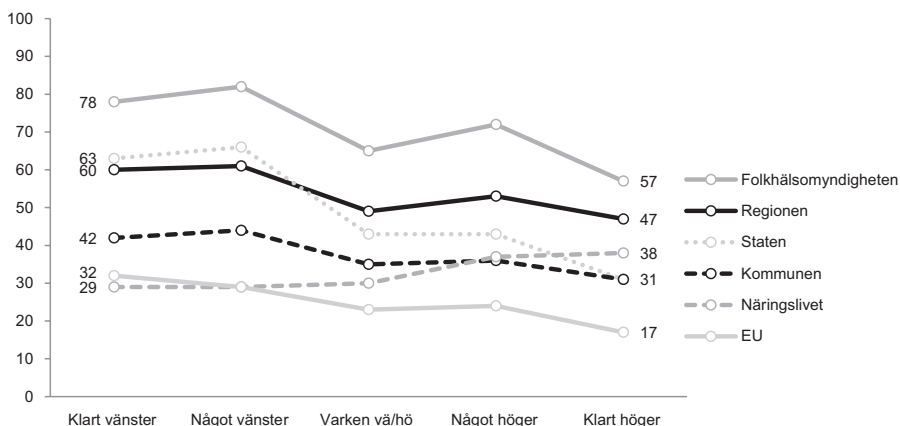
Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för följande aktörers hantering av coronapandemin?'. Svartalativen lyder 'Mycket stort förtroende', 'Stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Litet förtroende', 'Mycket litet förtroende' och 'Vet ej'. Figuren visar förtroendebalans som beräknas genom att ta andelen mycket stort eller stort förtroende minus andelen mycket litet eller litet förtroende. Balansen kan variera mellan -100 (alla svarar lågt förtroende) och +100 (alla svarar stort förtroende). Antal svarande i respektive ålderskategori varierar mellan 524–1 133.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Liksom i förtroendet för olika aktörers information, syns även här skillnader i förtroendet för hur pandemin hanteras beroende på var individen placerar sig på den politiska vänster-högerskalan. Med ett undantag syns ett genomgående mönster där förtroendet ligger på en högre nivå i grupperna till vänster, för att sedan successivt sjunka ju längre till höger individen placerar sig. Exempelvis har ungefär 80 procent av gruppen till vänster förtroende för Folkhälsomyndighetens hantering av pandemin, att jämföra med 57 procent i gruppen klart till höger. Men skillnaden är allra störst när det gäller statens hantering av pandemin. Här är andelen med stort förtroende mellan 63 och 66 procent bland personer till

vänster medan andelen är knappt hälften så stor, 31 procent, bland dem klart till höger. Det finns ett undantag i det här mönstret och det gäller förtroendet för hur näringslivet har hanterat pandemin. Här ökar förtroendet istället successivt ju längre till höger individen står.

Figur 4 *Förtroende för olika aktörers hantering av coronapandemin efter vänster-högerpositionering, 2020 (procent)*

Kommentar: Frågan lyder 'Hur stort förtroende har du för följande aktörers hantering av coronapandemin?'. Svarsalternativen lyder 'Mycket stort förtroende', 'Stort förtroende', 'Varken stort eller litet förtroende', 'Litet förtroende', 'Mycket litet förtroende' och 'Vet ej'. Figuren visar andel mycket stort/stort förtroende. Minsta antal svarande på grupp-nivå är 368 (förtroende för EU:s hantering av coronapandemin bland personer klart till höger).

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Svenskarnas förtroende för samhällsaktörer står sig bra i kristid

Svenskarnas förtroende för samhällsinstitutionerna består. Under hösten 2020 ses ett stärkt förtroende för sjukvården och för flera av de politiska institutionerna. Tillsammans med sjukvården, är Folkhälsomyndigheten den enskilda aktör som utmärker sig genom särskilt höga förtroendebedömningar. Likt tidigare är förtroendet för aktörer (parti-)politiserat. Däremot verkar *inte* pandemin ha bidragit till ökad politisering av förtroendet. Vi ser alltså ingen ökad splittring i samhället under pandemin. Även om det går att se tydliga skillnader mellan vänster och höger, är det ett mönster som vi har kunnat se mer generellt under de senaste åren. Vid närmare titt på olika aktörers *information om coronaviruset* ses en tydlig skiljelinje mellan å ena sidan forskare/Folkhälsomyndigheten och å andra sidan politiker/journalister. Forskare och Folkhälsomyndigheten har högt förtroende i de allra flesta undergrupper som undersöks i det här kapitlet. Förtroendet för informa-

tion om coronaviruset från politiker respektive journalister varierar däremot mer mellan olika grupper, särskilt mellan grupperna som är nöjda respektive missnöjda med hur demokratin fungerar i Sverige och även beroende på var på den politiska vänster-högerskalan som man placerar sig. När det gäller förtroendet för hur olika aktörer har *hanterat pandemin*, hamnar Folkhälsomyndigheten i topp även där. Ett intressant mönster som framkommer här är att en större andel svenskar har lågt förtroende än stort förtroende för den enskilde medborgaren, vilket ger en negativ förtroendebalans. Förtroendet för den enskilde medborgarens hantering av pandemin är särskilt låg bland unga personer (under 30 år). Vänster-högerpositionering verkar spela roll även för hur man ser på aktörers hantering av coronapandemin, där samtliga aktörer vi tittat på uppvisar lägre förtroende hos personer som ställer sig till höger än till vänster, förutom för näringslivet där motsatt mönster uppvisas. Sammanfattningsvis, utgår vi från resultaten som visats här så tycks det åtminstone inte just nu finnas någon anledning till oro när det gäller befolkningens förtroende för samhällets och pandemins aktörer. Återigen bör resultaten i det här kapitlet ses i ljuset av att den största andelen svar inkom innan andra vågen bröt ut. Om det stärkta förtroendet består även efter pandemin återstår att se i kommande mätningar och analyser.

Referenser

- Andersson, Ulrika & Anders Carlander (2020). Oro, vaccinationsintention och bedömningar av den svenska strategin. SOM-undersökningen om coronaviruset – Rapport 1. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, Ulrika & Johan Martinsson (2021). Förtroende för samhällets och pandemins aktörer. Presentation för H.M. Konung Carl XVI Gustaf, H.M. Drottning Silvia, H.K.H. Kronprinsessan Victoria samt H.K.H. Prins Daniel, 2021-04-21.
- Andersson, Ulrika & Henrik Oscarsson (2020a). (Parti-)politiserat institutionsförtroende. I Ulrika Andersson, Anders Carlander & Patrik Öhberg (red) *Regntunga skyar*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Andersson, Ulrika & Henrik Oscarsson (2020b). Institutionsförtroendet inte lika politiserat under pandemin. SOM-undersökningen om coronaviruset – Rapport 4. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Bargain, Olivier & Ulugbek Aminjonov. Trust and Compliance to Public Health Policies in times of COVID-19. *Journal of Public Economics*, 192 (2020): 104316. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104316>.
- Chrysochoidis, George M., Strada, Anna & Athanasios Krystallis (2009). Public trust in institutions and information sources regarding risk management and communication: Towards integrating extant knowledge. *Journal of Risk Research*, 12(2):137–185

- Dagens Nyheter (2020-04-24). "Folkhälsomyndigheten har misslyckats – nu måste politikerna gripa in". Dagens Nyheter Debatt. Hämtad från <https://www.dn.se/debatt/folkhalsomyndigheten-har-misslyckats-nu-maste-politikerna-gripa-in/>
- Dinesen, Peter T. & Mads M. Jæger (2013). The effect of terror on institutional trust: New evidence from the 3/11 Madrid Terrorist attack. *Political Psychology*, 34(6): 917–926. <https://doi.org/10.1111/pops.12025>.
- Hetherington, Marc J. & Michael Nelson (2003). Anatomy of a rally effect: George W. Bush and the war on terrorism. *PS: Political Science & Politics*, 36(1): 37–42. <https://doi.org/10.1017/S1049096503001665>.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2017). Långsiktiga förändringar i svenskt institutionsförtroende. I Ulrika Andersson, Jonas Ohlsson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarsson (red) *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Holmberg, Sören & Lennart Weibull (2013). Det viktiga institutionsförtroendet. I Lennart Weibull, Henrik Oscarsson & Annika Bergström (red) *Vägskäl*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Mueller, John E. (1973). *War, Presidents, and Public Opinion*. New York: Wiley.
- Newton, Kenneth, Stolle, Dielind & Sonja Zmerli (2018). Social and political trust. I Eric M. Uslander (red) *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. New York: Oxford University Press.
- Ortiz-Ospina, Esteban & Max Roser (2020). *Trust. Our World in Data*. Hämtad från <https://ourworldindata.org/trust>
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, NY: Simon & Schuster.
- USA Today (2020-07-21). Sweden hoped herd immunity would curb COVID-19. Don't do what we did. It's not working. USA Today Opinion. Publicerad 2020-07-21. Hämtad från <https://eu.usatoday.com/story/opinion/2020/07/21/coronavirus-swedish-herd-immunity-drove-up-death-toll-column/5472100002/>
- Uslander, Eric M. (2002). *The moral foundation of trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, Eric M. (2018). *The Oxford handbook of social and political trust*. New York: Oxford University Press.
- van Der Meer, Tom W. G. & Sonja Zmerli (2017). *Handbook on political trust*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Vetenskapsforum covid-19 (2020/2021). Hämtad från www.vetcov.se